

R.P. Richardi Lyncei ... Vniversa Philosophia Scholastica

Complectens Metaphysicam, id est, Scientiam de Ente incorporeo, seu
transnaturali

Lynch, Richard

Lvgdvni, 1654

VII. Diuisio actus intellectus in quidditatum, intuitium, abstractium, &
comprehensium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95247](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95247)

enim naturam, & proprietates secundarum intentionum, non vero quod sint factibiles à cognoscente, omni ope demonstrat, & iudicare cogit: hoc ergo iudicium ad dialecticam scientiam prout talem neutiquam attinet: ea igitur erit omnino speculativa, quandoquidem non claudit istud iudicium, cuius solius merito posset esse practica, iuxta neotericos quibuscum cernimus. Pari ratione aduersus eos probari posset, nec medicinam, nec ethicam, nec quod plus est, artem ullam liberalem, aut mechanicam esse practicam: omnes enim in hoc tantum docent, quatenus debeat opus fieri, non autem an possit à cognoscente fieri: hoc enim posterius est experientiae, illud prius artis. Rursus secundo impugnatur ea doctrina, & propugnatur communis reliquorum omnium Auctorum. Ad cognitionem practicam satis, superque est, ut ad effectiorem sui obiecti dirigat: aut ita directiua esse potest, quin obiectum suum esse effectibile à cognoscente iudicet; quemadmodum cognitio solius Dei v. g. dirigit ad eius amorem efficiendum, quin amorem velut effectilem iudicet, eumve illaremus cognoscat. Quid? quod notitiam practicam debere esse iudicium & non posse esse simplicem apprehensionem immerito sumitur, ut huius initio capitis vidimus.

75

Decimo annotandum est, scientiam practicam aliam esse actiuam, cuius nimirum obiectum est actio, aliam factiuam, cuius obiectum est factio. Huius autem diuisionis notitiae practicae, natura ac variae species innotescunt, si actionis, & factionis multiplex discrimen breuiter explicetur, ad mentem Aristotelis, qui primus eas distinxit. Ergo sexto metaph. c. 1. & 3. de anima, t. 46. & 47. & 6. ethic. c. 2. eas ita dilucidat, ut actio sit solū operatio moralis, siue regulis moris, consona vel dissona, factio verò quauis alia interior, exteriorve non moralis sed Physica. Rursus nono metaph. cap. 9. actionem appellat omnem operationem immanentem, seu Physicam, seu moralem, seu intellectus, seu voluntatis propriam, factionem verò solam operationem transeuntem, & exteriorem. Tertio denique lib. 1. Magnorum moralium cap. ultimo, factionem vocat omnem operationem, quae finem aliquem superstitem habet, & exemplum ponit in structura domus, actionem verò eam duntaxat operationem, quae nullum finem à se distinctum reliquit, aut superstitem habet, & exemplum adhibet in citharae modulatu. Vide etiam circa Aristotelicum actionis à factione discrimen. P. Vasquez supra 1. parte d. 8. c. 5. à n. 14. & P. Amicum, tract. 27. log. disp. 2. q. 4. dub. 2. Quauquam autem aliqui existimant, solam actionem appellandam esse praxim, & consequenter scientiam actiuam solam dicendam esse *praxin* factiuam verò duntaxat *poieticam* hallucinantur tamen: namque Aristoteles ipse 2. mer. c. 1. textu 3. scientiam practicam adaequatè distinguit contra speculatiuam, adeoque omnem scientiam non speculatiuam hoc ipso practicam censet, cum ergo nec scientia actiua, nec factiua sit speculatiua, sanè utramque practicam reputat: tum etiam quia ibi scientiam practicam nuncupat eam, cuius finis non est veritas, sed opus aliquod: nimirum ergo scientiae practicae tam actiuam quam factiuam coercet: tum denique, quoniam utramque ex aequo vocandam esse practicam, & vtriusque terminum praxim docent Gregorius q. 5. prol. art. 1. Vasquez supra c. 5. n. 18. ad initium Suarez citata f. 13. n. 8. & plerique alij scholastici, qui etsi pressissimam illam acceptionem notitiae practicae pro sola ea quod actionem aliquam respicit amplectantur, idque non immerito, ceterum illam etiam sine ulla impropria

te, aut metaphora significare omnem cognitionem operatiuam quomodolibet, & siue actiuam siue factiuam iure optimo arbitrantur.

76

Postremo adnotandum est, scientiam seu notitiam speculatiuam genere suo perfectiorem esse notitiam practicam. Ita Plato in Philebo & quinto de re publica, & Arist. 6. metaph. cap. 1. de secundo & 12. methaph. c. 7. tex. 39. quos sequuntur Conimbri, in proem. Physic. q. 5. art. 4. conc. 1. & Auerla. q. 17. f. 2. ad finem. Facilis autem est huius doctrinae probatio: nam vltima felicitas, ac Beatitudo nostra est perfectissima operatio humana, omnique notitia practica excellentior, ut docet Arist. 10. Ethic. c. 6. 7. 8. ut que vel per se patet: atqui eiusmodi felicitas nostra, cum sit visio Dei, est speculatiua cognitio: & par est ratio felicitatis naturalis quam solam assequutus est Arist. namque ea etiam Dei est contemplatiua cognitio, naturalis quidem, & abstractiua. Rursus speculatiua cognitio perfectius obiectum genere suo respicit quam practica, illa enim Deum, Angelum, animamque rationalem, huiusque mundi aspectabilem machinam intuetur, secus vero quae nobis inesse solet cognitio practica: sed perfectio cognitionis ex obiecto potissimum crescit, atque desumitur. Denique cognitio speculatiua est propter se, practica autem propter exequutionem obiecti veluti finem: at praestantius est, quod gratia sui, quam quod alterius ergo expetitur, ut sponte sua constat, & ex Arist. 1. ethic. c. 7. colligitur. Enimvero cum hac doctrina cohaeret, quod aliquae speciales notitiae practicae aliquas speculatiuas perfectione superent: si nimirum harum generalis perfectio, vel ex subiecto, vel ex obiecto, vel confusione aliisve titulis decreascat, earum verò perfectio genere suo minor, è contrario crescat ob excellentiam obiecti, vel subiecti, aut ob maiorem claritatem, aliamve causam. Hoc pacto ens supernaturale genere suo perfectius est naturali: & tamen aliquod ens naturale, Angelus videlicet, aut anima rationalis multa accidentia supernaturalia, iuxta multos, superant.

CAPVT III.

Diuisio actus intellectus in quidditatum, intuitiuum, abstractiuum, & comprehensiuum.

77

Cognitio quidditatiua bifariam sumi potest, ac solet. Primo namque coincidit cum cognitione, qua intellectus quidditatem, ac essentiam rei clarè, ac distinctè cognoscit, siue mediatè, siue immediatè, & siue per species proprias, siue per alienas eam attingat. Ita cum Scoto communiter eius-
assecclæ: item ex nostris Hurtado, Arriaga, & alij. Rursus, secundo: cognitio quidditatiua dici solet illa, qua cognoscimus quidditatem rei immediatè, ac per species proprias, & non alienas. Porro autem tunc dicitur cognosci res immediatè, non vero mediatè, cum nec à priori, nec in causa, nec in effectū, alioquē medio dignoscitur: tum vero dicitur res cognosci per species non proprias, sed alienas, cum cognoscitur aut praecise velut similis alteri, siue ad modum alterius; ut cum Angelum, sicut iuuenem alatum, ob oculos mentis proponimus: aut praecise prout distincta ab aliis rebus, & cum earum exclusionē, aut negationē: ut cum Deum velut infinitum, incorporeum, & à se concipimus: aut etiam praecise prout subest actu aliquibus accidentibus à nobis immediatè cognitis; qua ratione substantias materiales in hac vita attingimus; quo fit, ut ob

vt obiectum per species alienas nobis representatur, vna etiam, eademque attentione rebus aliis ab eo obiecto distinctis simul cognoscendis non possumus non inhaerere. Hoc posteriori modo vsurpant cognitionem quidditatum Ferrara, Caietanus, & alij. Hinc palam est, Thomistas, ac Scotistas absque operæ pretio cõtendere, vbi latè disputant, an intellectus noster in hac vita quidditatiuè cognoscat Deum, ac substantias separatas: tota enim quæstio de nomine est, etsi notitia quidditativa in primo sensu accipitur, eius affirmatiua pars certa est: si verò in secundo sensu sumatur, negatiua quæstionis pars proculdubio vera est.

78

Cognitio etiam intuitiua varias habet acceptiones: etenim cum de ratione omnis cognitionis intuitiue omnium consensu sit, vt obiectum prout existens in aliquâ temporis differentia, necnon clarè, & distinctè, ac per species etiam proprias cognoscat; aliquando tamen cognitio intuitiua ita vsurpari solet, vt præter has condiciones postulet insuper coexistere obiecto, quod intuetur: atque in hoc sensu neque visio albedinis absque eius existentia à Deo per miraculum conseruata, neque cognitio memoratiua rei in intellectu, & phantasia eius existentie superstes, quantumvis clara sit, & per species proprias procedat, intuitiua dicendæ erunt, sed potius abstractiua: aliquando verò cognitio intuitiua propriè sumpta à coexistentia obiecti abstrahit: qua ratione scientia futurorum in Deo intuitiua ab æterno est, quamuis ab æterno futuris non coexistat: & hac significatione visio albedinis non existentis, & memoria præteritorum in intellectu, & phantasia notitiæ intuitiue dici solent. Nonnunquam etiam intuitio ita accipitur, vt præter condiciones supra insinuatæ, & omnium calculo receptas postulet etiam attingere obiectum immediatè in seipso, non vero in aliquo medio prius cognito: & in hoc sensu cognitio, qua Deus res independentes à libertate nostri arbitrij futuras in aliquo decreto suo efficaciter cognoscit, intuitiua non erit: interdum verò cognitio intuitiua solum excludit medium finitum imperfectum, atque inferioris ordinis: qua ratione omnes fatentur, cognitionem, quâ Astrologus cognoscit eclipses futuram in situ, & dispositione præuiâ astrorum, non esse intuitiuam, sed abstractiuam: cæterum non excludit medium infinitum, perfectissimum, ac supremi ordinis: atque in hoc sensu Beati in Deo, & hic in seipso plures creaturas intueri dicuntur. Hinc sedari facile possunt cõtentiones non pauca scholasticorum: quorum alij, inter quos Arriaga, volunt cognitionem claram, & immediatam existentie iam præteritæ esse actu intuitiuam: alij vero cum Hurtado disp. 10. de anima sect. 2. id negant: quorumque etiam non pauci cum Patre Suarez 1. p. tit. 2. lib. 10. cap. 6. num. 6. visionem creaturarum in Verbo intuitiuam esse volunt alij vero cum Hurtado id inficiantur.

79

Hactenus de notitia quidditativa, & intuitiua: quarum explicatione supposita vix superest aliquid explicandum, scituve dignum de notitia abstractiua: quippe quæ modò contra notitiam quidditativam, modò contra intuitiuam distinguitur, & per oppositas condiciones definitur; atque adeo tot modis accipi debet, quot accipi posse cognitionem quidditativam, vel etiam intuitiuam superius ostendimus. Aggrediamur ergo notitiam comprehensiuam: quam etsi nulli creaturæ respectu Dei conuenire posse Theologi omnes tueantur, in ea tamen explananda omnes ad modum non conueniunt. Eorum tamen sententiis prætermisiss ad cognitionem comprehen-

suiam præse & scholasticè sumptam, duas arbitror requiri condiciones: prior est, vt cognoscantur omnia, quæ in obiecto formaliter, aut eminenter continentur: posterior vero, vt cognitis omnibus, quæ ad obiectum formaliter, & eminenter pertinent, vt talis cognitionis fines, ac termini perfectionis substantialis eiusmodi obiecti attingantur, ac percipiantur. Hinc est, vt quamuis creatura aliqua diuinitus eleuari possit ad cognoscendum omnia, quæ sunt formaliter, ac eminenter in Deo: ad comprehensionem tamen eius euehi nunquam possit: videlicet, quia Deus nullos perfectionis substantialis fines, nullosque terminos habet, quos intellectus creatus attingat, & cogitatione complectatur, prout ad comprehensionem oportet. Duas autem illas condiciones ad comprehensionem intellectualem requiri conspiciuntur exemplo comprehensionis corporeæ, à qua proculdubio nomen comprehensionis ad actus nostri intellectus deriuatum est: tunc enim vnum corpus globosum, aliud cauo suo comprehendit, cum nihil illius non includit, & omne, quod est in ipso continet: necnon etiam, cum fines, & extrema corporis contenti ambitione sua complectitur, suisque voluminibus circumscribit: pari ergo ratione, vt intellectus cognitione sua rem aliquam comprehendat, opus est, vt non solum quidquid est in ipso formaliter, & eminenter attingat, sed etiam vt fines perfectionis eius substantialis percipiat, concipiatque. Accedit auctoritas Augustini epist. 112. cap. 8. vbi duas illas condiciones ad comprehensionem perspicuè postulat.

80

Porro autem comprehensio, alia est exacta, vulgaris alia: comprehensio exacta est ea, quam superius explicuimus, ad eamque oportet, vt fines rei attingantur, necnon etiam omnes eius effectus tam numero, quam specie distincti, ac tam naturales, quam supernaturales. Comprehensio autem vulgaris non postulat, vt, talesque effectus rei cognoscere, quin potius salua manet, tametsi omnes effectus rei solo numero diuersos, necnon etiam effectus in potentia eius obedientiali contentos minime æstquetur: quare ad eam satis est, vt cognoscat præcipuos effectus naturales rei inter se specie morali, ac notabiliter considerabili diuersos, vt animaduertunt Conimbricenses libro primo physice quæstione prima, capite primo, articulo primo. Vel etiam satis est cognoscere omnes effectus naturales specie diuersos, quos vno conatu res potest producere, verbi gratia, quantum calefacere, desiccare, & vrere possit ignis certo tempore, aut quantum spatij vno curriculo transigere, quantumve ponderis ferre equus possit. Hinc est, vt ne Angelus quidem creaturam vllam etiam imperfectissimam priori modo, siue exactè comprehendere possit, nisi supernaturaliter eleuetur, ob infinitatem numerum numericam effectuum, quam quæuis creatura continet: cæterum seipsum, & alias creaturas inferiores, non vero superiores viribus naturalibus comprehendere valet, si de posteriori comprehensione, scilicet vulgari sermo sit.